

Posudek doktorské disertační práce

Nabatejské náboženství v proměnách

Mgr. Miroslavy Stupkové

Doktorská disertační práce Mgr. Miroslavy Stupkové *Nabatejské náboženství v proměnách* má celkem 225 stran. Vlastní text práce je na stranách 8–162. Obsahuje celkem 9 oddílů: 1. Úvod (str. 8–19), 2. Vymezení pojmu „nabatejský“ (20–30), 3. Prameny (31–47), 4. Přehled nabatejské historie (48–73), 5. Charakter nabatejského náboženství (74–138), 6. Nabatejci v byzantské říši (139–146), 7. Nabatejci v islámském světě (147–151), 8. Dějiny bádání (152–156), 9. Závěr (157–162). Na str. 1–7 je titulní list, poděkování, prohlášení o samostatné práci, obsah a seznam použitých zkratk. Na str. 163–169 je jmenný rejstřík, seznam literatury zabírá strany 170–198, na str. 199–202 je seznam příloh s udáním zdrojů, na str. 203–205 je německý souhrn (Zusammenfassung), který je však nějakým nedopatřením zařazen dvakrát. Posléze strany 206–225 obsahují 24 příloh. V práci se nacházejí tři exkurzy. Disertační práce Mgr. M. Stupkové zpracovává přehledným způsobem téma, které v češtině nebylo tímto souhrnným způsobem ještě zpracováno. Využívá velmi bohaté sekundární literatury v němčině, angličtině, francouzštině a češtině. Autorka postupuje logickým způsobem a dospívá k závěrům, které se jeví jako uvážené a rozumné. Z hlediska uspořádání práce se však klade otázka, proč je kapitola „Dějiny bádání“ zařazena až před závěr a ne hned na začátek práce.

Autorka vychází také, jak to vyžaduje charakter disertační práce, z původních pramenných textů. Pramenům je věnován zvláštní oddíl v seznamu literatury na str. 170–173. Je tam uvedena také *Historia Ecclesiastica* Eusebia z Kaisareie (str. 170). Pro její text se jednou odkazuje na 1. svazek a podruhé na 2. svazek díla *Handbuch der Kirchengeschichte*, jehož hlavním editorem byl H. Jedin. Toto dílo však neobsahuje text Eusebiovy *Církevní dějiny*, jak se zdá vyplývat z pozn. 109 na str. 46. V seznamu pramenů nemá tato příručka co dělat. Nepatří také ani mezi encyklopedie a slovníky, kde je uvedena na str. 198, protože se jedná o příručku církevních dějin, byť v 10 svazcích. Na konkrétní místa v Eusebiovy *Dějinách* odkazuje autorka např. v poznámkách 421 a 422 na str. 140 a odvolává se na zmíněný *Handbuch*. V 2. svazku na str. 23 této příručky je pouze odkaz na místo z Eusebiovy *Dějin* uvedené v pozn. 422, ale v 1. svazku této publikace na str. 240 není vůbec řeč o biskupu Beryllovi, ani uvedený citát z Eusebia. Měla být asi uvedena str. 415, kde ovšem je zmínka o Beryllovi a pouze příslušný odkaz na místo v Eusebiovy *Dějinách*. Autorka každopádně neprozrazuje, že by měla nějaké vydání Eusebiovy *Historia Ecclesiastica* v ruce. Na str. 145 je uveden doslovný citát z Eusebia, ale neuvádí se místo, kde se nachází.

Je pozoruhodné, že ačkoliv autorka věnuje A. Musilovi speciální exkurz (str. 154–156), v seznamu literatury se jeho hlavní dílo *Arabia Petraea* neobjevuje, i když navíc jeho 2. svazek je citován v pozn. 449 na str. 150.

V disertační práci by měly být odkazy na originály antických pramenů. Autorka to většinou činí, ale ne vždy to uvádí. Vydání *Antiquitates Iudaicae* s překladem R. Marcuse a L. H. Feldmana pochází zřejmě z Loebovy knihovny a obsahuje tedy i původní řecký text. Stejně tak edice *Bellum Iudaicum* od O. Michela a O. Bauernfeinda. Ovšem české vydání *Židovské války* obsahuje jen překlad. Stejně tak Clementzova edice *Antiquitates Iudaicae* má pouze německý překlad.

V seznamu literatury i v poznámkách se objevuje u časopiseckých článků záhadné „Č.“. Zdá se, že se jedná o „ročník“. Ale u některých článků, např. z časopisu *Revue biblique*, to nemůže

odpovídat skutečnosti. Např. u článku R. Savignaca a G. Horsfielda (str. 191) je „Č. 10“ ve spojení s rokem 1935. *Revue biblique* ovšem začala vycházet v r. 1892.

Z velké části neuspokojivé jsou řecké citáty. Autorka užívá fontu, který neumožňuje správně klást všechny přízvuky a přídechy a *iota subscriptum*. Ale vyskytují se i nesprávné texty. Např. na str. 120 má být θεοὶ πάππριοι (ne πατροι), na str. 126 má být v 1. řádku θεός (místo θεός), dále na téže straně má být ἀνίκητος Ἥλιος. Pokud jde o překlady řeckých textů, na str. 113 v pozn. 342 má být „13 lidí“ (ne „30 lidí“), v pozn. 343 je nepřesné „tekuté obětiny a zápalné oběti“, ačkoliv v textu je věcně správně „byly prováděny úlitby božstvům a páleno kadidlo“.

V práci se vyskytují také věcné nepřesnosti či nesprávnosti. Na str. 18 je hláska „ajin“ označena jako „hltanová“. I když lat. *pharynx* znamená „hltan“, přesto v češtině se pro větší jasnost užívá označení „hrdelní hláska“ či „hrdelnice“. Horší je na téže straně tvrzení, že *t* je „neznělé *t* na rozdíl od *t*, které je znělé“. „Znělé *t*“ dává vlastně hlásku *d*, ovšem *t* v semitských jazycích označuje emfatické *t*. Také *q* není *k* „bez přídechu“, nýbrž označuje emfatické *k* (přepisované rovněž *k*). Zdá se, že autorka nerozlišuje mezi jazykem a písmem či abecedou, jak např. vyplývá z ne zcela logických formulací na str. 31 („psané aramejštině jejich arabština hláskově neodpovídala. Začali tedy pro aramejské písmo používat... nabatejské písmo... Podobá se poexilní hebrejštině“). Podobně nejasně se vyjadřuje na str. 158n. Na str. 41 je jmenován Tacitus mezi řeckými autory. Julius Caesar nebyl římským císařem, jak se nesprávně uvádí na str. 58. Od roku 6 n. l. nebyli v čele Judska prokurátoři, jak je uvedeno na str. 62, nýbrž prefekti, jako víme z tzv. Pilátova nápisu z Césareje Přímořské (objeven r. 1961)0,. Na str. 143 je nevhodně užito výrazu „farnost“. Jde zřejmě o nesprávný překlad německého slova „Sprenzel“. *Sprenzel* nějakého faráře je „farnost“, ale *Sprenzel* nějakého biskupa je „diecéze“. Zdá se, že autorka ne zcela důsledně rozlišuje mezi nestorianismem a monofyzitismem. Např. existence kostela „naší pozeňnané a všesvaté Paní, přenádherné Bohorodičky a neposkvřené panny Marie“ (str. 142, pozn. 433) sama ještě nedokazuje, že tam nebyli monofyzité. Na str. 144 má být „relikvií“ a ne „reliktů“. V pozn. 152 na str. 62 má být „Bataney“ (ne „Betanie“).

Práce je psána srozumitelným jazykem. Prohřešky proti českému jazyku jsou spíše vzácné, jako např. na str. 100, kde je špatný tvar přechodníku: „byl dáván... vystupující jako lokální božstvo“. Na str. 11 a 23 je nesprávné „jíž“ místo „již“. Asi mezi „překlepy“ lze zařadit „nového římské“ na str. 65, „Bosře“ místo „Bostře“ na str. 119 nebo „Brouků“ místo „Bdoulů“ na str. 153. Chyby v cizojazyčných textech a titulech (např. na str. 65 v pozn. 165 „Sketech“ a v pozn. 166 „Repertoáre“) dosahují relativně nízkého procenta.

I když některé z uvedených nedostatků jsou politováníhodné, mají prakticky všechny shora uvedené chyby formální či technický charakter. Měly by být opraveny pro případné publikování.

Vzhledem k jejímu významu doporučuji doktorskou disertační práci Mgr. Miroslavy Stupkové *Nabatejské náboženství v proměnách k obhajobě*.

V Olomouci 23. března 2009

prof. Ladislav Tichý, Th.D.